

לימודי דעת – תוכנית לימוד השולחן ערוך

הלכות חושן משפט

סימן א' – שיעור 01

© רשות השימוש בשיעורים היא אישית בלבד לצורך לימודי הקורס ולחזרה ושינון
אין להשתמש בשיעור זה לשום מטרה אחרת ללא רשות מפורשת מהמו"ל
- לימודי דעת תכנית הסמיכה שע"י פרחי שושנים 6166340 - 03 -

נושא השיעור: פתיחה לשיעורי דינות

תוכן השיעור:

1. סעיפי השו"ע והרמ"א
2. פתיחה
3. צורת הלימוד
4. נושאי הכלים בשולחן ערוך חושן משפט
5. עד כמה חשוב שיידע דיין את ההלכות הנ"ל על בורין
6. אין לעסוק בענייני גיטין וקידושין בלא בקיאות בהלכות אלו
7. הקדמת הטור להלכות דיינים
8. על מה עומד העולם ועל מה הוא קיים?
9. הדיין מקיים ומחזיק את העולם.
10. גם אבות האומה עסקו במשפט
11. עונשו של מי שאינו עוסק במשפט צדק
12. מעלותיו של משפט אמת
13. הזהרות התורה לדיינים
14. מאיזה כח דנים הדיינים כיום?
15. האם יכולים הדיינים לדון כיום בכל עניין?
16. לסיכום

השיעור נכתב ע"י הדיין ר' יצחק צבי אושינסקי [מהדורה שניה]

פתיחה לשיעורי הדיינות [וסימן א' סעיף א']

סעיפי השו"ע והרמ"א:

סימן א': מינוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ ובו ו' סעיפים

א. בזמן הזה, דנים הדיינים דיני הודאות והלוואות וכתובות אשה וירושות ומתנות ומזיק ממון חבירו, שהם הדברים המצויים תמיד ויש בהם חסרון כיס, אבל דברים שאינם מצויים, אף על פי שיש בהם חסרון כיס, כגון בהמה שחבלה בחברתה, או דברים שאינם בהם חסרון כיס אף על פי שהם מצויים, כגון תשלומי כפל, וכן כל הקנסות שקנסו חכמים, כתוקע לחבירו (פי' שתוקע בקול באזנו ומנעיתו), וכסוטר את חבירו (פי' מכה בידו על הלחי), וכן כל המשלם יותר ממה שהזיק, או שמשלם חצי נזק, אין דנין אותו אלא מומחים הסמוכים בארץ ישראל, חוץ מחצי נזק צרורות מפני שהוא ממון ואינו קנס.

פתיחה

מסגרת זו, תכנית לימוד הדיינות הינה תכנית ארוכה מאוד, ואולם אנו נחלקה לחלקים רבים, כדי להקל על הלומדים.

התכנית תילמד ותחולק לפי נושאים, כאשר כל נושא יכלול קבוצת שיעורים מסויימת.

ככלל, לימודי הדיינות כוללים את השולחן ערוך חושן משפט (ג' חלקים, ע"פ חלוקתו במהדורות הרווחות בציבור) וכן שולחן ערוך אבן העזר (חלק אחד, ע"פ המהדורה המקובלת).

צורת הלימוד

צורת הלימוד שלנו (מתכונת השיעורים) תהיה כך:

נלמד כל סעיף, על פי סדר סימני השולחן ערוך. לימוד הסעיף יכלול את מקורה של ההלכה (בדרך כלל מהגמרא או מהראשונים), נלמד את שיטות הראשונים בדין זה, את שיטת הטור והבית יוסף. כמו כן נביא את פסק השולחן ערוך ונבארו על פי שיטות האחרונים, נושאי כליו של השולחן ערוך (יוצגו להלן).

הלכות דיינים / חושן משפט - פתיחה, וסימן א סעיף א / שיעור 01

כפי שהוצג כבר בשיעור זה בעמוד הראשון של השיעור (עמוד הפתיחה) יובא "תוכן השיעור", בו יוצגו הנושאים שנלמד באותו השיעור. זאת כדי להקל על הלומדים את הריכוז, שיוכלו לדעת כבר בתחילה באלו נושאים נעסוק באותו השיעור.

כפי שהוצג כבר בשיעור זה גם כן, בראשית כל שיעור יובאו סעיפי השולחן ערוך שיילמדו באותו השיעור, מועתקים מילה במילה מלשון השולחן ערוך, ורק לאחר מכן תופיע הכותרת "ביאור הסעיפים", ואז יחל ביאורם.

בסיומו של כל שיעור יובא סיכום על ידי סעיפים, או לחילופין שאלות חזרה כתחליף לסיכום.

נושאי הכלים בשו"ע חושן משפט

ואלו נושאי כליו של השולחן ערוך שנלמד אותם (בשלמותם או בחלקם) בשיעורי הדיינות (בחלק חושן משפט):

- **ספר שפתי כהן (ש"ך):** מפרש עיקרי על שו"ע חושן משפט, הרב הגאון שבתי בן הגאון מאיר הכהן, מווילנא.
- **באר היטב:** זהו אינו מחבר הספר באר היטב על אבן העזר, אלא הוא הגאון רבי זכריה מענדיל, אב"ד קהילת בלז.
- **פתחי תשובה (פת"ש):** המובא גם על השו"ע אבן העזר, ליקוט של תשובות רבות מהאחרונים, מאת הרב הגאון אברהם צבי הירש אייזנשטאט, אב"ד דקהילת איטיאן.
- **קצות החושן (קצוה"ח רב):** מהגאון י אריה לייב.
- **נתיבות המשפט:** מהגאון רבי יעקב מליסא.

במקביל ישולבו בשיעורים גם נידונים מעשיים העולים מהנידונים הנלמדים, וננסה לנתח יחדיו את ההלכה למעשה על פי מה שנלמד בשיעורים, וכן על פי שיטות האחרונים שנביא ביחס לנידונים אלו.

כבר עתה יש לציין כי הנני נעזר רבות בפרוייקט השו"ת של אוניברסיטת בר אילן במהלך הכנת החומר לשיעורים, ובעיקר ביחס לנידונים הלכה למעשה, ולהם התודה והברכה.

עד כמה חשוב שיידע דיין את ההלכות הנ"ל על בוריין

האמת תיאמר שאין כאן המקום להאריך בחשיבות ידיעותיו הברורות והרבות של הדיין. זאת משתי סיבות:

- ראשית, ברור לכל בר בי רב שלא ניתן לפסוק בהלכות חמורות, מבלי ללמוד היטב את כל הדינים השייכים, ובזה אין מקום להאריך.
- בנוסף, אין מקום להאריך בסיבת חשיבות הלימוד לדיין, שהרי נלמד זאת תוך כדי הסעיפים הבאים בנושא הראשון בו נעסוק, והוא – הלכות דיינים.

ואולם פטור בלא כלום אי אפשר, ונציין רק כמה הלכות בודדות בשולחן ערוך הממחישות את הנ"ל:

וכך פסק השו"ע (חו"מ, סימן י סעיף א):

...והגם לבו בהוראה וקופץ ופוסק הדין קודם שיחקרנו היטב בינו לבין עיצמו עד שיהיה ברור לו כשמש, הרי זה שוטה רשע וגם רוח.

ועוד כתב השו"ע (סימן זה סעיף ג):

'כי רבים חללים הפילה' – זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה, ומורה וכו'.

ועוד מובא בשו"ע (סימן ח סעיף א):

כל המעמיד דיין שאינו הגון ואינו חכם בחכמת התורה ואינו ראוי להיות דיין, אע"פ שהוא כולו מחמדים ויש בו טובות אחרות, הרי זה שהעמידו עובר בלא תעשה.

ונסיים בהלכה אחרונה הממחישה יותר מכל את חובתו של הדיין להיות בקי בפרטי ההלכות (רמ"א שם):

ואסור להעמיד עם הארץ דיין על סמך שיסאל כל פעם לחכם...

אין לעסוק בעניני גיטין וקידושין בלא בקיאות בהלכות אלו

כדי להדגיש את חשיבות ידיעותיו של הדיין, אביא את דברי הגמרא בקידושין המדברת אודות כך (ונזכיר סוגיה זו גם כשנלמד בעזרת ה' את השולחן ערוך חלק אבן העזר, הלכות קידושין).

הגמרא בקידושין דף ו ע"א קובעת: "אמר רב יהודה אמר שמואל, כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהיה לו עסק עמהם".

בפירוש מימרא זו נחלקו הראשונים (עי' בתוס' שם ד"ה לא):

- **רש"י** פירש, שלא יהיה דיין בדבר זה, שמא יתיר איסור ערוה (ו"לא יהיה לו עסק עמהם" הכוונה שלא יפסוק בדינים אלו).
- **הר' עזריאל בתוס'** פירש, שלא ידבר עם הנשים על עסקי קידושין, שלפעמים תהיה האשה מקודשת באמירתם או בנתינתם ולא ידעו מכך (ומה שאמרו "לא יהיה לו עסק עמהם" הכוונה עם הנשים).

כן פסק גם השולחן ערוך בסימן מט (סעיף ג):

כל מי שאינו בקי בטיב גיטין וקידושין לא יהיה לו עסק עמהם להורות בהם, שבקל יכול לטעות ויתיר את הערוה וגורם להרבות ממזרים בישראל.

השו"ע פסק את הגמרא הנ"ל להלכה, ע"פ הבנת רש"י.

הבית שמואל שם ס"ק ד מביא את דעת ה"ט"ז שדייק מלשון השו"ע שדווקא להורות אסור, אבל לסדר קידושין, מותר, אפי' שאינו כ"כ בקי. אך לסדר גט אסור לו, משום שבגט ישנם הרבה פרטים שצריך הרב לדעת.

ואולם, עי' **בפתחי תשובה** שם ס"ק ב שהביא את שיטת ה"ט"ז הנ"ל וכנגדו הביא את **השבות יצחק** החולק עליו וסבר שגם לסדר קידושין אסור לכתחילה למי שאינו בקי בכך. ומוסיף: "ובוודאי לא בחינם הורגלו דורות הללו שאין מסדרין קידושין בלתי התרת הרב כי יש לחוש להרבה מכשולים וכו'. ובתשובת הגאון וכו' כתב שדבר זה הוא תקנה מרבני צרפת שהיו בימי ר"ת שגזרו ואמרו שלא יסדר שום אדם קידושין כי אם מי שנבחר לרב או מו"צ (מורה צדק) בקהילתו וכו'".

ובכן, גם מטרת שיעורי הדיינות שואפת לנקודה זו, לתת ללומד את כל הכלים כדי לדעת את פרטי ההלכות הנצרכות, כדי שלא יהיה בכלל "מי שאינו בקי בטיב גיטין וקידושין וכו'", וכן לבאר לו את ההלכות בחושן משפט, הנוגעות בעיקר לנידונים שונים שבין אדם לרעהו.

עתה נחל בלימוד הנושא הראשון: הלכות דיינים. ראשית לכל נביא את הקדמתו המחכימה של הטור לנושא זה.

הלכות דיינים

הקדמת הטור להלכות דיינים

כך פותח הטור את הקדמתו: "רבן שמעון בן גמליאל אומר על ג' דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום".

על מה עומד העולם ועל מה הוא קיים?

ומביא הטור את פירושו רבנו יונה ז"ל למימרא זו: אין פירושו שבשביל ג' דברים אלו נברא העולם, שהרי בתחילת הפרק אומר "על ג' דברים העולם עומד", ואינם אלו שזוכר כאן (שם מובא, על התורה, העבודה וגמילת חסדים).

וכך מבאר: אלא מתחלה אמר שבשביל ג' דברים נברא העולם, ואלו הן: התורה והעבודה וגמילות חסדים. תורה דכתיב ה' קנני ראשית דרכו, אמרה תורה אני נבראתי לפני כל הנבראים ובעבורי נבראו כל הנבראים, וכן בשביל העבודה, שבחר הקב"ה בישראל מכל האומות ובחר בבית המקדש מכל המקומות שיעבדוהו בו ובשבילו נברא העולם, וכן גמילות חסדים, שהיא מדת חסד שגורמת להיות לרצון לפני השם יתברך. וכאן אמר "העולם קיים", פירוש אחר שנברא מתקיים על ידי אלו, שעל ידי הדיינים שדנין בין איש לחבירו העולם קיים, כי אלמלא הדין כל דאלים גבר, וכן האמת כמו שאמרו [עי' שבת קד א] שקר אין לו רגלים, אבל האמת הוא יסוד ומעמד גדול לכל הדברים, וכן השלום כמו שאמרו [אבות פ"ג] הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו, ע"כ דברי הרבינו יונה.

בדבריו מבואר חידוש נפלא, ישנם שלושה דברים שהם הסיבה שבשבילם נברא העולם, ולעומתם ישנם עוד שלושה דברים שבזכותם העולם ממשיך להתקיים, ובראשם עומד הדין, שבזכותו ישנו סדר וצדק בעולם, וכך העולם יכול להתקיים, בלא שייחרב על ידי סכסוכי האנשים.

הדיין מקיים ומחזיק את העולם

ומוסיף הטור: וזהו כוונת רבותינו ז"ל באמרם: "כל הדין דין אמת לאמתו כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", כי הקב"ה ברא את העולם להיות קיים, והרשעים שגוזלין וחומסין מחריבין אותו במעשיהם, וכמו שמצינו בדור המבול שלא נחתם גזר דינם אלא על הגזל דכתיב כי מלאה הארץ חמס וכתוב בתריה הנני משחיתם את הארץ, נמצא שהדיין המשבר זרועות רמות הרשעים ולוקח מידם טרף ומחזירו לבעלים מקיים העולם, וגורם להשלים רצון הבורא יתברך שמו שבראו להיות קיים, והרי כאילו נעשה שותף להקב"ה בבריאה.

גם אבות האומה עסקו במשפט

ממשיך הטור ומפרט את עסקם של אבות האומה במשפטי האדם, ואת החיבה שרחש להם הקב"ה עקב כך, וכך כתב: ואברהם אבינו לא ידעו השם וקראו אוהבי אלא על אשר הלך בדרך המשפט והדריך בו בניו כדכתיב [בראשית יט] כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את דרך ה' לעשות צדקה ומשפט.

ומשה רבינו רבן של כל הנביאים לקח עצת יתרו בענין המשפט להעמיד שופטים להזהיר את ישראל ולצוותם על דבר המשפט וה' הסכים על ידו.

ויהושע אחרי כרתו ברית עם ישראל לעבוד את ה' סיים את דבריו במשפט דכתיב [יהושע כד] ויכרות יהושע ברית לעם ביום ההוא וישם לו חק ומשפט בשכם.

ומביא הטור משפט נוקב אך מרכזי מאוד בכל לימוד עניני המשפט בחושן משפט, וכך כתב: כי המשפט הוא יסוד ועיקר גדול בעבודת השם.

וממשיך ומפרט: ואחריו כל שופט ושופט שפט את דורו והשיבו מדרכו הרעה לעבודת ה' ללכת בדרך אשר דרך בה אברהם אבינו לעשות צדקה ומשפט, ובעבור זה ניצולו מידי אויביהם עד קם שמואל לנביא נאמן השם וישפוט את ישראל כל ימי חייו והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והמצפה והגלגל ושפט את ישראל את כל המקומות האלה, ואמרו חכמים שבדרך שהלך שנה זו לא הלך שנה זו, למען השיב לב כל העם לעבודת השם וללכת בדרך אשר הלך אברהם אבינו ע"ה וימשח את דוד למלך על ישראל וילך גם הוא בדרכי השם מכל אשר היו לפניו דכתיב ויעש דוד משפט וצדקה ויואב יחיה את שאר העיר, ואמרו חז"ל בזכות משפט וצדקה שעשה דוד יואב יחיה את שאר העיר.

ויקם בנו תחתיו ידיד ה' אשר אהב ללכת בחוקות דוד אביו ושאל מאת ה' לב מבין שומע לשפוט את עמו להבין בין טוב לרע וייטב בעיני ה' על אשר שאל את הדבר הזה ויתן לו לב חכם ונבון אשר כמוהו לא היה לפניו ואחריו לא קם כמוהו, וייראו כל ישראל מפניו כי ראו כי חכמת ה' בלבו לעשות משפט.

וגם יהושפט שהלך בדרכי אביו וגבה ליבו בדרכי ה' נתחזק בדבר המשפט והעמיד שופטים בכל עיר ועיר ויאמר אל השופטים ראו מה אתם עושים כי לא לאדם תשפוטו כי לה' ועמכם בדבר המשפט.

וגם יאשיה שהכתוב מעיד עליו וכמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל לבבו ואמרו חז"ל שכל דין שדן עד שהיה בן י"ח שנה החזיר לבעליו.

וגם מלך המשיח שיגלה במהרה בימינו משבחו הפסוק בדבר משפט דכתיב [ישעיה יא] ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ וגו'.

עונשו של מי שאינו עוסק במשפט צדק

לאחר שהציג הטור את צידו החיובי של המשפט, נפנה עתה הטור להציג את היפוכו של המטבע, מהו עונשו של מי שאינו דן לפי משפט צדק.

וכך כתב: וכפי גודל משכורתו כן עונש המבטלו והמעוותו, כדתנן חרב בא לעולם על ענוי הדין ועל עוות הדין, וכן אמר דוד [תהלים קיט] עשיתי משפט וצדק בל תניחני לעשקי, מכלל שבמניעת המשפט והצדק יונח ביד העושקים.

ולא חרבה ירושלים ולא גלו ישראל אלא על שבטלו המשפט כדכתיב [ישעיה א] מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים, וכתיב יתום לא ישפוטו וריב אלמנה לא יבא אליהם, וכתיב בתריה הוי אנחם מצרי ואנקמה מאויבי.

מעלותיו של משפט אמת

כך כתב הטור אודות מעלת המשפט, והשכר בדבקות בו: ובמשפט עתידה לפדות דכתיב [שם] ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, וכתיב [שם] דרשו משפט אשרו חמוץ שפטו יתום ריבו אלמנה, וכתיב בתריה אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו.

והוא מקרב הגאולה דכתיב [ישעיה נו] שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבא וצדקתי להגלות.

והקב"ה חפץ בו יותר מבכל הקרבנות דכתיב [משלי כא] עשה צדקה ומשפט נבחר לה' מזבח, מחטאת ועולה לא נאמר אלא מזבח.

אזהרות התורה לדיינים

בסיום דבריו מציין הטור כמה מקומות שהזהירה התורה הזהרות לדיינים: הזהיר עלינו ע"י משה רבינו עליו השלום [דברים א] לא תכירו פנים במשפט, לא תגורו מפני איש כי המשפט לאלהים הוא, ועוד הזהיר עלינו בעשה [ויקרא יט] בצדק תשפוט עמיתך, [דברים א] ושפטתם צדק.

וצוה למנות שופטים בכל המקומות דכתיב [דברים זז] שופטים ושוטרים תתן לך בכל שערך. שופטים הם הדיינים הקבועין לשפוט, ושוטרים הן בעלי מקל ורצועה העומדין לפני הדיינים לרדות על פי הדיינים.

ונפתח בעזרת ה' בביאור הסעיפים של סימן א' בהלכות דיינים.

ביאור הסעיפים

סעיף א'

בשיעור זה רק נציג את מקורה של ההלכה הראשונה בסימן, וכן יובאו מקצת ההלכות והרקע המובא בטור אודות סימן זה. בשיעור הבא נבאר בעזרת ה' סעיף זה במלואו וכן נתקדם לסעיפים נוספים.

מקורו של סעיף זה הוא במסכת מכות דף ז ע"א, שם מובא כי סנהדרין נוהגת בין בארץ ישראל בין בחו"ל. ומסיקה שם הגמרא שאין חו"ל שווה לארץ בזה, משום שבארץ ישראל חייבים למנות בתי דין בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר ("פלך" היה כנראה האזור המרכזי, ו"עיר" היתה חלק מאותו הפלך. כנראה שהיו כמה ערים בכל פלך), ואילו בחו"ל אין חייבים למנות אלא בכל פלך ופלך, ולא בכל עיר ועיר.

מאיזה כח דנים הדיינים כיום?

עוד יש להוסיף על פי הגמרא בגיטין דף פח ע"ב, שכל הסנהדרין (וכן בתי הדינים בתקופה ההיא) היה להם כוח לדון רק בזמן שהיתה סמיכה (היו החכמים סומכים את הבאים אחריהם, איש מפי איש עד משה רבינו, ורק מי שנסמך על ידי החכמים הקודמים לו יכל לדון), אבל היום שאין לנו כבר את הסמיכה, כל הדיינים בטלים מן התורה, כדכתיב "לפניהם" - לפני אלוקים הכתובים בפרשה, דהיינו סמוכים, ודרשינן "לפניהם" - ולא לפני הדיוטות, ואנו נחשבים כיום כהדיוטות. לפיכך אין הדיינים דנים כיום מן התורה, כלומר אין לדיינים סמכות לדון מן התורה אלא "שליחותייהו דקמאי עבדינן", אנו עושים דינים מכח שליחותם של החכמים הראשונים שהיו סמוכים ודנו על פי התורה, כלומר שהם נתנו לנו רשות לדון אע"פ שאנו לא סמוכים.

נכון להביא כאן את עיקרי הפולמוס שהיה לפני כ-450 שנה בין חכמי ישראל. מהר"י בי רב היה רבה של העיר צפת ורצה לחדש את הסמיכה על פי דברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין פ"ב הי"א שכתב "נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינין ולסמוך אותן הרי אלו סמוכין ויש להם לדון דיני קנסות ויש להן לסמוך אחרים", מדבריו עולה שניתן לחדש את הסמיכה אע"פ שאינה איש מפי איש עד משה רבינו. ובאמת מהר"י בי רב עשה מעשה והסכימו כל חכמי צפת לסומכו וכן הסכימו לסמוך את המהרל"ב שהיה באותה תקופה רבה של ירושלים, ושלחו לו כתב סמיכה. המהרל"ב עצמו לא הסכים לזאת וטען כמה וכמה טענות מדוע אי אפשר לחדש את הסמיכה כיום. הרחבה בנושא זה נמצא בשו"ת מהרל"ב בסופו ב"קונטרס הסמיכה". גם הב"י נסמך על פי פסקו של מהר"י בי רב אך לא הביא הלכה זו של הרמב"ם בשו"ע, יש המוכיחים מזאת שהוא עצמו גם לא סבר שניתן לחדש את הסמיכה בזמן הזה.

האם יכולים הדיינים לדון כיום בכל ענין

הגמרא במסכת בבא קמא (דף פד ע"ב) מסיקה שלא בכל דבר אנו יכולים כיום לעשות את שליחותם של החכמים הראשונים, אלא כל מה שאנו דנים כיום מכוחם של ראשונים הוא רק בשני תחומים:

▪ בדברים השכיחים.

▪ בדברים שיש בהם חיסרון כיס, כגון הודאות והלואות (ומבאר הטור: פירוש, שתובע אותו בעדי הודאה שהודה לו בפניהם או שהלוח לו בפניהם).

אנו זקוקים שיתקיימו שני התנאים יחדיו, דהיינו שיהיו אלו דינים העוסקים בענינים שכיחים וגם יש בהם חיסרון כיס לתובע.

ואולם בדברים שאינם שכיחים, אפילו יש בהם חסרון כיס, כגון אדם שחבל בחבירו (שהפסידו ממון, אך אין זה שכיח), אין דנין אותו. וכן דברים שאין בהם חסרון כיס, כגון בושת (שבויש את חבירו אך לא הפסידו בהפסד כספי, אלא שרוצה המתבייש להרוויח את הקנס מהמבייש), אין דנים זאת כיום, אע"ג שזהו דבר שכיח. הטעם שקבעו כללים אלו, שאם לא היו דנים כלל הרי אף אדם לא היה מלוה לחבירו מחשש שלא יוכל לתובעו, ולכן קבעו שאנו עושים שליחותם של הראשונים. אמנם לא רצו להרחיב מאוד את הסמכות לדון בכל דבר שהרי מדין תורה לא ניתן לדון כלל ולכן תקנו רק בדברים שלולא הם לא ניתן לקיים מהלך חיים תקין בחיי המסחר וביחסים שבין אדם לחבירו. בשיעור הבא עוד נדון בנושא זה שוב.

לסיכום

שיעור זה אינו שיעור רגיל. בשיעור זה הבאנו פתיחה קצרה ללימוד הדיינות, ובעיקר בעניני חושן משפט.

כמו כן הצגנו ללומדים את צורת הלימוד שכדוגמתה נלמד בעזרת ה', וכן הצגנו את נושאי הכלים שאותם נלמד.

כן הבאנו כמה מקורות המדגישים עד כמה חשוב שדיין יידע את ההלכות הנ"ל על בוריים, ובעיקר בעניני גיטין וקידושין, שעל כך נאמר שמי שלא בקי בהם לא יהיה לו עסק עימהם (וכן ביארנו ע"פ המפרשים את המימרא הזו).

לאחר מכן הובאה הקדמתו של הטור להלכות דיינים, שם ביאר בצורה נפלאה את חשיבותם של הדיינים, בתוספת דוגמאות היסטוריות, מאז תקופות האבות והלאה לדורות הבאים אחריהם.

לבסוף ניגשנו לבאר מעט את סעיף א, ונביא כמה דינים שעלו שם:

- סנהדרין נוהגת בין בארץ ישראל בין בחו"ל.
- בארץ ישראל חייבים למנות בתי דין בכל מקום, ואולם בחו"ל ממנים רק בכל אזור גדול.
- אנו דנים כיום מכח שליחותם של החכמים הראשונים שהיו סמוכים ודנו על פי התורה.
- כיום ניתן לדון רק כאשר יתקיימו שני תנאים: שיהיו אלו דינים העוסקים בענינים שכיחים וגם יש בהם חיסרון כיס לתובע.

